



«Ekonomska vrijednost baštine kao poticaj turizmu»

A3.3 « Economic Value of Heritage as Spur to Tourism Based Industry»

Vrijeme održavanja skupa (Seminar/Radionica i Okrugli stol):

04. 10. 2013

Mjesto održavanja:

Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, općina Benkovac, Zadarska županija.

Organizator skupa:

«Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi» (kraći naziv: «Priatelji Kule Jankovića»)

Pokrovitelj skupa:

EU projekt: «Kula Jankovića: spomenik kulture, pokretač održivog razvoja Ravnih kotara» (engl. «Jankovic Castle: historic site, generating sustainable development of the Ravni Kotari region»; 2012-2014). Nositelj projekta je Sveučilište u Zagrebu; a referenca je: EUROPEAID/131266/C/ACT/MULTI.

Ciljevi skupa

- povećati znanje i svijest o potencijalima koje pruža kulturni turizam općenito, te znanje o objektima materijalne i nematerijalne kulturne baštine,
- uključivanje objekata kulturne baštine u turističku ponudu, te posebno, načini kako bi se motivirali turisti da posjete neku regiju.
- pružiti priliku djelatnicima turističkih zajednica zadarske županije, turističkih agencija i specijaliziranih tijela županijske, gradske i općinskih upravnih vlasti, da se upoznaju sa manje poznatim mjestima kulturne baštine u zaleđu, posebno onim koja se mogu odmah ili brzo pretvoriti u turistički proizvod i uključiti u komercijalnu turističku ponudu.
- naglasak je, u skladu s intencijama i slovom projekta, bio posebno stavljen na baštinu Ravnih Kotara I Bukovice, uz dodatnu motivaciju da u obnovu i održavanje tih objekata naše društvo, prvenstveno Ministarstvo kulture RH, ulaže znatna sredstva, pa je i materijalni i moralni imperativ da ih se što prije i što kvalitetnije stavi u funkciju.

Ciljne skupine skupa:

Skup je bio namijenjen prvenstveno profesionalcima iz:

- 1) upravnih tijela koji brinu za kulturu i turizam, na svim nivoima: županije, gradova te drugih općinskih i lokalnih uprava u Zadarskoj županiji
- 2) turističkih zajednica u Zadarskoj županiji
- 3) turističkih agencija, posebno onih koje uključuju (ili se odlučuju oko uključivanja) u svoju turističku ponudu izlete s obilaskom objekata kulturne baštine
- 4) profesionalcima iz muzeja, kulturnih i obrazovnih institucija te razvojnih agencija, koji su zainteresirani za temu Baština i turizam, te, posebno, za umrežavanje objekata kulturne baštine u svrhu obogaćivanja vlastite turističke ponude



Na skup je bio pozvan i određeni broj predstavnika Udruga, LAG-ova i OPG-a dokazano aktivnih u traženju/nalaženja načina za uključivanje u turističku ponudu bilo objekata zavičajne tradicijske kulturne baštine, bilo svojih izvornih lokalnih proizvoda.

S obzirom na izrazito radni karakter ovog specijaliziranog skupa očekivalo se, prema projektu, oko 20 profesionalaca iz navedenih ciljnih skupina. Prijavilo ih se, međutim, više nego dvostruko (Prilog). To pokazuje i aktualnost i praktičnu važnost teme za Zadarsku županiju. Ne samo broj već i struktura prijavljenih stručnjaka iz svih navedenih ciljnih skupina bila je vrlo kvalitetna, te je uključila desetak direktora/ravnatelja muzeja, turističkih zajednica, Voditelja odjela i sl., kao i predstavnika razvojnih agencija, itd. Gledajući po ciljnim skupinama, odaziv je bio iznadprosječan, osim iz prve skupine – upravnih struktura -, odakle se, po prirodi teme, očekivao i najveći odaziv. Ova je činjenica i sama po sebi indikativna, te možda ukazuje na jedan od najvažnijih razloga zašto je ekonomska vrijednost kulturne baštine još uvijek kod nas nedovoljno prepoznata kao izuzetno važni „motor“ razvoja turističke industrije. Ne samo da je „kulturni turizam“ u svijetu jedan od najbrže rastućih segmenata turizma, već mu je neiskorišteni potencijal, pa onda i značaj, posebno velik tamo gdje su turistički kapaciteti popunjeni uglavnom samo ljeti, s obzirom da je glavna sezona za kulturni turizam izvan vrelih ljetnih mjeseci. Nedovoljno korištenje potencijala „kulturnog turizma“ u velikoj se mjeri odnosi na Hrvatsku u cjelini, a posebno ondje gdje postoji vrlo značajna, vrijedna i osebujna kulturna baština, koja je relativno slabo poznata (pa onda i nedovoljno vrednovana, pa posljedično onda i turistički slabo iskorištena), - što je upravo slučaj sa kulturnom baštinom zaleđa Zadarske županije.

Opis aktivnosti:

Kako smo već pri predlaganju EU projekta ocjenili i argumentirali, zaleđe Zadra, sa svojom izuzetnom kulturnom baštinom ima znatan potencijal za razvoj „kulturnog turizma“, čije korištenje bi rezultiralo bržim ekonomskim razvojem na održivi način. Ovaj Seminar najdirektnije se uklapa i u tekst Propozala i u suštinski cilj EU projekta «Kula Jankovića: spomenik kulture, pokretač održivog razvoja Ravnih kotara». Taj aspekt su, prilikom nedavnog posjeta Kuli na vlastiti zahtjev, potvrdile i službene evaluatorice ovog projekta iz evaluatorske agencije ROM, Bruxelles.

Ovaj specijalizirani Seminar/Radionica i Okrugli stol, bavio se potencijalima kulturne baštine, posebno zadarskog zaleđa, za eksploataciju u turizmu, te načinima da se ta specifična regionalna materijalna i nematerijalna baština transformira u upotrebljive komercijalne proizvode.

Okvirni **program** ovog specijaliziranog Seminara/Radionice bio je zamišljen kao slijed odabranih predavanja vrhunskih stručnjaka o pojedinim aspektima kulturnog turizma. Izlaganja su dogovorena da budu posebno usmjerena praktičnim aspektima, koji mogu biti korisni upravo navedenim ciljnim skupinama. Na poslijepodnevnom Okruglom stolu sudionici su u direktnom razgovoru sa predavačima dobili priliku (i dovoljno vremena) prodiskutirati konkretne ideje o unapređenju turističke ponude komercijalizacijom i uključivanjem kulturne baštine svoga kraja.

Program:

10-10.30 - Okupljanje, prijava te međusobno upoznavanje sudionika skupa

10:30 - 13:00 predavanja + rasprava (odmah iza svakog predavanja)

13:30 - 14:00 domjenak

14:00 - 14:30 vođeni obilazak Kule Stojana Jankovića, s težištem na turističkim privlačnostima

14:30- 16:30 okrugli stol, diskusije na temu kulturna baština i turizam

Teme predavanja su obuhvaćale svojstva „turističkih atrakcija“, te na njima temeljen „razvoj regionalnog turističkog proizvoda“ (zbog kojih turisti posjećuju neku turističku destinaciju), i marketingu takvih turističkih proizvoda. Bili su naročito izdvojeni turistički itinereri, koji obuhvaćaju i fenomen kulturnih putova koji povezuju niz tematski srodnih lokacija, itd. Težište je bilo posebno na načinima uključivanja u turističku ponudu vrijednih baštinskih lokaliteta, koji su često manje poznati, i/ili se nalaze izvan standarnih turističkih puteva.

Predavači na skupu su bili eminentni stručnjaci iz područja korištenja kulturne baštine u turizmu:



Dr. sc. **Eduard Kušen**, Profesor Veleučilišta VERN i vanjski suradnik na znanstvenim projektima Instituta za turizam

Mr.sc. **Sanjin Mihelić**, Arheološki muzej, Zagreb, jedan od urednika knjige „Arheologija i turizam“, te „Putevima neandertalaca“

Oba predavača imaju direktnih iskustava o temi Baština i turizam upravo u Zadarskoj županiji, uključivo zaleđe Zadra, gdje su provodili brojne i značajne projekte, ili bili autori stručnih studija o kulturnoj i prirodnoj baštini regije. Predavači su ljubazno dozvolili da se njihova cjelovita predavanja dostave sudionicima skupa, što je organizator skupa i učinio.

Dr. sc. **Uroš Desnica** i Dr.sc. **Tatjana Škarić Jurić**, domaćini skupa, u kratkim su crtama dali su pregled konkretnih dosadašnjih iskustava u Kuli Jankovića (s time da su cjelovitu prezentaciju ostavili za slanje svima mailom). Tako je sudionicima skupa omogućeno dodatno vrijeme i za diskusije nakon predavanja i na Okruglom stolu.

Ostvareni rezultati

Ciljevi Semina su u vrlo velikoj mjeri postignuti, u smislu da je nekoliko kratkoročnih ciljeva ostvareno, a više dugoročnih ciljeva pokrenuto ili podržano/osvježeno.

Konkretni rezultati su:

- Umreživanje svih sudionika skupa (stvoren je dokument sa svim kontaktnim i drugim relevantnim podacima o sudionicima skupa, i poslan svakom sudioniku)
- Praktično umrežavanje započelo je razmjenama turističkih materijala između nekih od sudionika, koji su svoje promotivne materijale donijeli i ostavili u Kuli, a sami dobili detaljne informacije o Kuli Jankovića. U Kuli, koju je od lanjskog otvorenja, 25.07., posjetilo preko 1000 posjetitelja, će se uspostaviti posebni "kutak" (stalaža, odnosno vitrina), gdje će ti materijali (te drugi koji dođu naknadno) biti na ogledu, a materijali doneseni u više primjeraka, i na raspolaganju posjetiteljima Kule, s ciljem da se pobudi interes i za te atrakcije.
- Svi sudionici dobili su primjerak informativnog materijala domaćina skupa - brošure "Kula Stojana Jankovića 2013". Vjerujemo da će ove razmjene biti začetak prakse uzajamne promidžbe, odnosno informiranja na svakoj lokaciji i o turističkoj atraktivnosti i zanimljivostima u bližoj okolici, a i regiji. (Ovo je već dulje vremena praksa u turistički razvijenijim zemljama da u svakom turističkom punktu - hotelu, kampu, turist-birou itd., postoji stalak sa brošurama ili lecima o okolnim atrakcijama.)
- ovo Izvješće o skupu je poslano također i na sve druge adrese iz Baze podataka „Baština i turizam“ (e-mail adrese iz četiri ciljne skupine navedenih gore), prikupljene tijekom priprema za ovaj Seminar, bez obzira na odaziv na Poziv. To je urađeno i radi mogućnosti za daljnja umrežavanja, ali još više kao informacija o rezultatima skupa (a možda i kao poticaj da se u budućnosti bolje iskoriste pogodnosti, koje financiranje EU projekata omogućuje, za dobivanje vrijednih informacija i ostvarivanje neposrednih kontakata sa kvalitetnim stručnjacima, na način besplatan i jednostavan za sudionike).
- Ovo Izvješće je također poslano i na adrese iz Baze podataka koja je prikupljena prilikom pripreme aktivnosti „Zajednička baština u praksi“ (održanog 21. 06. 2013. g.u Kuli Jankovića, organizator dr.sc. T. Škarić Jurić), a koji se odnosio na predstavnike Udruga, LAG-ova i OPG-a, koji su zainteresirani za diskusiju i provjeru vlastitih ideja za korištenje kulturne baštine u turizmu i za plasman vlastitih tradicijskih proizvoda (i naročito za uklanjanje prepreka za ostvarenje tih planova). Kako se ciljevi, a i sadržaji aktivnosti ovih različitih ciljnih skupina često preklapaju, smatramo važnim i produktivnim i međusobno umrežavanje ciljnih skupina iz obje aktivnosti.
- Upravo za otvaranja mogućnosti umrežavanja skupina iz tih dviju različitih Baza podataka, Tablica s registriranim za ovaj skup, Baština i turizam, poslana je i sudionicima nedavnog, gore spomenutog, skupa u Kuli „Zajednička baština u praksi“.



- U svrhu proširivanja znanja i upoznavanja konkretnih objekata materijalne kulturne baštine, svaki od sudionika seminara/radionice dobio je besplatan primjerak knjige “**Ravni Kotari i Bukovica-Kulturni vodič**”, (u kojoj je na više od 200 stranica obrađeno blizu 50 lokaliteta od kulturno-turističkog interesa u toj regiji).
 - U priprema za iduću sezonu razmotrit će se mogućnosti povezivanja pa i uključivanja aktivnosti sa raznih lokacija, npr. uključivanje nekih od aktivnosti u Kuli Jankovića u Benkovačko kulturno ljeto 2014“ g.
 - Razmotrit će se mogućnost da se u „Dane Kule Jankovića 2014“ uključe prezentacije specifičnih lokalnih aktivnosti i proizvoda (koje bi, naravno, mogle biti i prodajne)
 - Naglašena je važnost „brendiranja“ proizvoda i atrakcija regije. Navedeni su pozitivni primjeri razvijanja brenda za neke od lokalnih specijaliteta (presnac, lokalno vino, itd., npr. kroz Benkovačka kulturna ljeta).
 - Konkretno aktivnosti i planovi za stvaranje/osnaživanje „brand“-a, za „visibility“, te samo-održivosti kulturnog dobra Kula Jankovića, kao višeslojne kulturno-povijesne-umjetničke-ambijentalne i parkovne atrakcije, prikazani su u prezentaciji domaćina.
 - Ideje iznesene na ovom skupu lijepo nadopunjuju više vrlo zanimljivih inicijativa iznesenih na skupu „Zajednička baština u praksi“ (<http://www.zadarskilist.hr/clanci/24062013/kako-razvijati-kulturnu-ponudu-kad-nemaju-ni-vode> , te <http://www.slobodnadalmacija.hr/Dalmacija/Zadar/tabid/73/articleType/ArticleView/articleId/214028/Default.aspx>),. Mnoge od tih ideja zaslužuju/zahtijevaju nastavak diskusija i daljnju razradu tih ideja, od kojih neke izgledaju izuzetno perspektivne za sustavno unapređivanje originalne kulturno-turističke ponude ove regije.
 - Pokrenut je, zahvaljujući predavačima s dobrim poznavanjem „terena“, i niz konkretnih dugoročnih ali vrlo realnih inicijativa za uključivanje objekata kulturne baštine u turističku ponudu, za realizaciju kojih su oba predavača spremna pomoći.
- Među konkretnim izloženim idejama izdvajam:
- stvaranje mikro-itinirera lokaliteta s tragovima/nalazištima neandertalaca u zadarskom zaleđu, te stvaranje jedinstvene turističke ponude na tu temu
 - stvaranje mikro-itinerera, te stvaranje jedinstvene turističke ponude, za niz lokaliteta u blizini Kličevice, u kojima bi se “u stotinama koraka prelazila tisućljeća povijesti”
 - stvaranje “poučne staza” na kosi Ljubač (između Nina I Posedarja), gdje bi se, uz prekrasne vidike I prirodne ljepote na malom prostoru moglo obići niz blizih a vrlo važnih arheoloških lokaliteta,
 - Vjerujemo da će ove inicijative dovesti do daljnjih konkretnih povezivanja, znanstvenika, turističkih zajednica i nadležnih županijskih/gradskih/općinskih službi na realizaciji i turističkoj ekonomskoj eksploataciji tih inicijativa. Iako su za svaki od navedenih itinirera potrebne određene predradnje, poboljšana privlačnost znatno obogaćene turističke ponude brzo bi vratila uloženo.

U ime organizatora skupa;

Dr.sc. Uroš Desnica, dipl. ing.
predsjednik UO Udruge: Društvo za obnovu
i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića

Zagreb, 29. listopada, 2013.



Integralni dio ovog izvješća su:

1. Tablica s kontaktnim i drugim osnovnim podacima učesnika (prilog)
2. Kratke informacije o životopisima predavačima
3. Predavanje dr.sc. E. Kušena (prilog, u smanjenoj rezoluciji, pogodoj za lanje –emailom)
4. Predavanje mr.sc. S. Mihelića (prilog, u smanjenoj rezoluciji, pogodoj za lanje –emailom)
5. Predavanje dr.sc. U. Desnice (prilog, u smanjenoj rezoluciji, pogodoj za lanje –emailom)

Informacije o pozvanim predavačima:

Predavači imaju impresivno i stručno i predavačko iskustvo, te, posebno, iskustvo u projektima u zaleđu Zadra. Životopisi i dosadašnja postignuća predavača pokazuju izuzetne kvalifikacije za l objašnjavanje uspješan prijenos znanja i bogatih iskustava i na ovoj radionici.

Dr. sc. **Eduard Kušen**, profesor Veleučilišta VERN i vanjski suradnik na znanstvenim projektima Instituta za turizam:

Doktor tehničkih znanosti, arhitektura i urbanizam (disertaciju izradio na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu). Većinu je svog radnog vijeka proveo je u Institutu za turizam u Zagrebu. Tu je sudjelovao u izradi brojnih studija i u nizu znanstvenih projekata vezanih uz razvoj turizma.

Objavio je preko 100 znanstvenih i stručnih radova, od kojih mu je najznačajnija znanstvena knjiga „Turistička atrakcijska osnova“, a nedavno mu je objavljena i e-knjiga "Turisti i ceste" (dostupna je na internetskim stranicama Instituta za turizam). Dr. Kušen je oblikovao poseban sustav turističkih atrakcija, U sustavu su, kako turistička atrakcija, posebno izdvojeni turističke staze, putovi i ceste, koji obuhvaćaju i fenomen kulturnih putova te posebnost turističkih itinerara. Više podataka iz njegove bogate biografije mogu se naći na:

<http://regionalexpress.hr/site/more/seminar-edukacije-za-kulturni-turizam/> , te

<http://www.vern.hr/dogadanja/nas-profesor-eduard-kusen-izdao-e-knjigu-turisti-i-ceste>

mr. sc. **Sanjin Mihelić**, viši kustos, Arheološki muzej Zagreb

Po obrazovanju arheolog i hispanist, magistrirao na University College, London. Za temu ove radionice posebno je važna njegova profesionalna orijentacija i interes za povezivanje arheologije i turizma koja je rezultirala knjigom "Arheologija i turizam u Hrvatskoj", uz istoimenu izložbu, a obje su izvrsni izvor ideja za turističke djelatnike i arheologe, odnosno priručnik za pripremu programa koji objedinjuju arheologiju i turizam. Nedavno mu je objavljena (također uz vrlo atraktivnu izložbu) i knjiga [Put Neandertalca](#). U knjizi je, među ostalim, obrađen i važan lokalitet nedaleko Posedarja). S. Mihelić je učestvovao i u istraživanjima drugih lokaliteta u Zadarskom zaleđu, nedavno i špilje nedaleko Kličevice.

http://www.hrvatskoarheoloskodrustvo.hr/dokumenti_files/Obrazlo%C5%BEenje_Sanjin%20Miheli%C4%87.pdf